

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Замотаєвої Наталії Володимирівни „Розвиток культуротворчої
компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових
навчальних закладів із використанням кейс-технології”, представлену на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження Замотаєвої Наталії Володимирівни зумовлена глибинними й стрімкими соціально-економічними, політичними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України, а також глобалізаційними процесами, пов’язаними з орієнтацією нашої держави на інтеграцію із світовою спільнотою. Саме ці риси сучасного суспільства посилили його потребу в конкурентноспроможних педагогах з розвинutoю культуротворчою компетентністю. Варто відзначити, що з урахуванням реалій сьогодення, пов’язаними з подіями на сході України, проблема професійної підготовки викладачів вищих військових навчальних закладів набуває особливої ваги. Проте стан справ у цій галузі освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства й держави. При цьому сучасні освітні тенденції, пов’язані з „навчанням протягом життя”, посилюють значущість саме системи післядипломної освіти у розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів. До того ж зміна освітньої парадигми, стратегічним напрямом якої є впровадженням інтерактивних технологій навчання у освітнє середовище ВНЗ, потребує оновлення сучасної системи вищої освіти військовослужбовців. Отже, актуальність представленого дослідження знаходитьться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти.

У світлі сказаного, проблема, яку взялася науково вирішувати дисерантка, вбачається гостро актуальною, необхідною й доцільною.

Це підтверджується низкою визначених автором суперечностей, зокрема, між сучасними вимогами до підготовки компетентних військових викладачів та традиційною системою післядипломної освіти, яка переважно базується на когнітивному підході; між потребою в інноваційній діяльності викладачів ВВНЗ і відсутністю у змісті підвищення їх кваліфікації необхідних компонентів, що забезпечували б розвиток інноваційного культуротворчого потенціалу, які, безумовно, потребують невідкладного розв'язання.

Грунтовний аналіз наукової літератури, глибоке усвідомлення проблеми дослідження дозволили здобувачці досить коректно визначити науковий апарат дослідження, зокрема, сформулювати його мету й завдання, що й уможливило оптимальне визначення загальної стратегії наукового пошуку.

Достовірність й надійність наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу методів дослідження. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним й фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, відповідній до програми дослідження.

Найбільш суттєвими результатами дослідження, що містять новизну вважаємо такі: обґрунтування, визначення сутності й введення до наукового обігу поняття „культуротворча компетентність викладача гуманітарних дисциплін ВВНЗ”; визначення критеріїв, показників й рівнів розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти; обґрунтування та розробку моделі досліджуваного процесу.

До переваг дисертаційної роботи Замотаєвої Н. В. можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в розробці та впровадженні в систему післядипломної педагогічної освіти навчального посібнику-практикуму „Культурологічне забезпечення військово-педагогічного процесу з використанням кейс-технології”, який містить різні види кейсів та їх

методичний супровід, що представлений запитаннями й завданнями культуротворчого спрямування.

Вагомим практичним доробком дисерантки є підготовлений й впроваджений дистанційний спецкурс „Підвищення ефективності практичної підготовки курсантів (слушачів) ВВНЗ із використанням технології ситуативного аналізу”, а також методичні розробки для проведення навчальних занять на курсах підвищення кваліфікації і стажування.

Дисертація побудована на належній джерельній базі. Автором проаналізовано 269 наукових джерел (із них 10 іноземною мовою), в яких досліджувана проблема розглядається під кутом зору філософії, культурології, психології, педагогіки, що створило передумови для системного міждисциплінарного висвітлення теми.

Структура дисертаційної роботи є виваженою та логічною: від розгляду теоретико-методологічних зasad до обґрунтування й розробки моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів із використанням кейс-технології та її експериментальної перевірки.

У першому розділі роботи здійснено ретроспективний екскурс, починаючи з доби античності, а саме праць Аристотеля, Платона, Протагора, Сократа, Цицерона й до сучасності, тобто студій В. Андрушенка, О. Вознюка, В. Ільїна, В. Кременя, В. Огнев'юка та ін. щодо філософських, соціокультурних, мистецтвознавчих рецепцій культуротворчості. При цьому, як найбільш вдале, варто відмітити розкриття філософських витоків культуротворчості, пов'язане зі ставленням до людини як до „творця і творіння культури”.

У процесі обґрунтування провідного феномену дослідження „культуротворча компетентність”, автор порушує більш загальні його аспекти, пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу у вищій військовій школі та більш конкретні, а саме здійснюючі дефініційний аналіз понять

„компетентність”, „професійна компетентність”, які є родовими до культуротворчої компетентності.

Переконливою є психологічна складова першого розділу дисертації, що містить аналіз фундаментальних праць Б. Ананьєва, Л. Виготського О. Леонтьєва, С. Рубінштейна щодо визначальної ролі мислення та свідомості у процесі розвитку людини, перетворювальної спрямованості людської діяльності; студій фундатора гуманістичної психології К. Роджерса щодо потягу особистості „бути вільною”; положень психології вчинку В. Роменця, у якій доведено, що вчинок потребує певного моделювання у свідомості особистості, яке здійснюється завдяки розвиненій творчій уяві

Варто відзначити, що ґрунтовним підсумком цього аналітичного опрацювання студій метрів психологічної науки стали умовиводи автора, на яких базується подальша стратегія дослідження, а саме: 1) культуротворча діяльність педагога пов’язана з розвитком творчої уяви, дивергентного мислення, а також з гнучкістю, толерантністю, емпатійністю, рефлексивністю, імпровізаційністю, комунікативністю особистості; 2) потужним чинником культуротворчого процесу є суб’єкт-суб’єктна взаємодія, яка реалізується у діалозі, співробітництві, взаємоповазі та взаємодопомозі, вільному виборі шляхів самореалізації.

У другому розділі роботи розкрито сутність та структуру культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів як інтегрованого показника готовності педагога до продуктивної педагогічної діяльності, суб’єкт-суб’єктної взаємодії із студентами (курсантами, слухачами) на основі динамічної сукупності культурологічних знань, умінь, естетичного досвіду, гуманістичних ідеалів і цінностей, творчих здібностей і здатності до співтворчої діяльності.

Загалом, можна погодитися з розробленим автором критеріальним інструментарієм щодо визначення рівнів розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ, що містить такі

критерії, як-от: культурологічні знання і вміння; рефлексивність; інноваційність, креативність; імпровізаційність; інтерактивність; діалогічність педагогічного спілкування, готовність до творчої педагогічної взаємодії.

На нашу думку, є доцільними обґрунтовані дисертанткою педагогічні умови, що забезпечують ефективність розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти, а саме: 1) пріоритетність особистісної і професійної самоактуалізації військового педагога, сформованість сталих потреб у самоосвіті, саморозвитку та самореалізації; 2) єдність і взаємозв'язок формальної та неформальної освіти; 3) створення культуротворчого освітнього середовища, забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в науково-педагогічному колективі; 4) актуалізація життєвого і професійного досвіду викладача ВВНЗ, сприяння його постійному теоретичному осмисленню та практичному збагаченню; 5) підвищення мотивації та стимулювання культуротворчої діяльності військового педагога; 6) інтерактивний, діалогічний, співтворчий характер взаємодії суб'єктів військово-педагогічного процесу; 7) технологічність розвитку культуротворчої компетентності викладача ВВНЗ.

Важливим доробком дисертантки є обґрунтована й розроблена модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ із використанням кейс-технології, що складається з концептуального, змістового і технологічного компонентів; орієнтовна схема організації інтерактивного навчання під час самостійного пропедевтичного опрацювання кейсів; алгоритм застосування кейсів у процесі аудиторних занять.

У третьому розділі дисертації репрезентовано експериментальну частину роботи. Автором представлено генеральну сукупність вибірки та її розподіл, розкрито загальну програму та логіку експериментального дослідження.

Слід зауважити, що діагностичний інструментарій дисертаційної роботи представлений як стандартизованими методиками (тест креативності

Е. Торренса; „Ціннісні орієнтації” М. Рокича, діагностика рівня емпатійних здібностей В. Бойка та ін.), так й авторськими анкетами.

Безперечним позитивом поданої дисертації є впровадження у процес післядипломної освіти військових педагогів експериментально-дослідного навчання із застосуванням інтерактивних форм навчальної діяльності та комунікації, елементів тьюторської системи, кейсів різних типів й структури, з ускладненням методів, прийомів і видів навчально-пізнавальної діяльності.

Кількісна і якісна інтерпретація результатів експериментально-дослідного навчання дозволила автору підтвердити ефективність розробленої моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти.

Загалом, опис експериментальної складової дослідження, логіка подання його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності відповідають меті і завданням дослідження.

Відзначимо, що загальні висновки, переконливість яких засвідчує самостійність й достатню наукову підготовленість здобувача, відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Загальний список літературних джерел (269 позицій), а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням сучасних вимог.

Матеріали, подані в додатках, а саме: діагностичні методики, кейси різної змістової спрямованості, програма спецкурсу для дистанційного навчання „Підвищення ефективності практичної підготовки курсантів (слушачів) ВВНЗ із використанням технології ситуативного аналізу”, проблемні ситуації для проведення контрольних зрізів, сприяють повноті сприймання основного тексту. Таблиці, рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження.

Зміст автoreферату є ідентичним основним положенням дисертації, які повно представлені у автoreфераті.

Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 15

одноосібних публікаціях, зокрема: у 1 навчальному посібнику-практикумі, 7 статтях у наукових фахових виданнях, з яких 3 публікації – у наукометричних виданнях. Автором опубліковано 7 тез і статей у збірниках матеріалів конференцій.

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Замотаєвої Н. В., висловимо деякі зауваження й побажання.

1. У підрозділі 1.1. представленої дисертації подано місткий ретроспективний матеріал щодо витоків культуротворчості, починаючи з часів античності, але виникає питання щодо його узгодженості з предметом дослідження. Можливо доцільним було б виокремити певні періоди та етапи генези феномену культуротворчості, з'ясувати можливість імплементації певних здобутків минулого у сьогоденні.

2. Підрозділ 1.3, заявлений в роботі як „Аналіз сучасної практики розвитку культуротворчої компетентності військових педагогів” має констатувально-описовий характер. Уважаємо, що підсилення його аналітичної складової позитивно вплинуло б на зміст цього підрозділу й збільшило б його обсяг.

3. У процесі обґрунтування моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ, на нашу думку, доцільно було б подати певні положення теорії педагогічного моделювання. Варто також зауважити, що в представлений моделі відсутня динамічна складова. Уважаємо, що у поданому варіанті, вона не відбиває саме процес розвитку, тобто є структурно-статичною.

4. На нашу думку, один із визначених автором критеріїв розвитку культуротворчої компетентності, а саме готовність до творчої педагогічної взаємодії, є надто широким, тобто таким, що теж містить кілька складників. Можливо, більш вдалим було б визначити його як установку або ціннісне ставлення до творчої педагогічної взаємодії.

5. На сторінці 84 дисертації автор подає 6-компонентну структуру культуротворчої компетентності й зазначає її як технологічну схему. На нашу

думку, такий дослідницький крок є некоректним, оскільки технологічна схема має відбивати алгоритмізацію розвитку певної якості або процесу.

6. Уважаємо за необхідне відзначити як менш вдалий якісний складник статистичного аналізу, що поданий дисертанткою у експериментальній частині роботи.

Проте зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертація „Розвиток культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів із використанням кейс-технологій”, є самостійною і завершеною роботою, яка за рівнями наукової новизни і практичного значення відповідає чинним вимогам п. п. 9, 11 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2013 р. № 567; оформлення роботи є відповідним положенням Наказу № 40 від 12 січня 2017 року Міністерства науки і освіти України „Про затвердження Вимог до оформлення дисертації”, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023. Отже, автор поданої до захисту дисертації – Замотаєва Наталія Володимиривна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри теорії

та історії педагогіки

Київського університету

імені Бориса Грінченка

КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Ідентифікаційний код 02136554

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС

Із заслуженою

(ПІБ)

Із заслуженою

(підпис)

Із заслуженою

(підпис)

В. В. Желанова